

BRIEF UIT DEN VREEMDE.

MET DE NEDERLANDSCHE AMBULANCE NAAR ETHIOPIË.

(MET PLATEN.)

7. IN VOLLEDIG BEDRIJF.

De beslommeringen van een leider eener ambulance zullen wel altijd en overal talrijk zijn, maar in dit land zal toch wel het record worden geslagen! Men moet hier werken in een omgeving, welke het nut van de zinspreuk van het Roode Kruis „caritas in armis” nog moet leeren inzien; de soldaten gingen hier te lande ten strijde, vergezeld door hun vrouw, aan wie de taak ten deel viel, voor den strijder eten te koken en hem bij verwonding of ziekte te verplegen, zoo goed en zoo kwaad als dat ging. Een militair geneeskundige dienst bestond evenmin als een generale staf of een intendance: de vrouwen verpleegden, de vechtgeneraals werkten volgens eigen ingeving en het leger werd gevoed door de landstreek, welke het doortrok of bezette. Nu komt dit Middeleeuwsche land plotseling te staan tegenover een modernen vijand; persoonlijke moed en uithoudingsvermogen staan tegenover techniek en organisatie, en vooral de Negus begrijpt, dat de ouderwetsche Ethiopische wijze van oorlogvoeren heeft afgedaan. Tot de vele nieuwicheden, welke hij gretig aanvaardde, behoorde ook de poging van het Roode Kruis, de oorlogsgevolgen in zooverre te verzachten, dat men zich het lot der gewonden ging aantrekken.

Dat is in dit land niet zoo eenvoudig: weinig wegen, enorme afstanden, gebrek aan vervoermiddelen, artsen en verplegers, deze en nog andere factoren maakten, dat het gros der vreemde ambulances, in December of Januari in het land aangekomen, het nu, begin Maart, heeft gebracht tot nog eenige honderden kilometers achter het front; in het kort komt de huidige toestand hierop neer: vlak achter het front (dat wil zeggen achter de strijdende troepen) werken een paar ambulances van het Ethiopische Roode Kruis, zoo goed mogelijk de plaats innemende, welke eigenlijk beschoren is aan den militairen geneeskundigen dienst. Een Engelschman, een zekere majoor BOURGOGNE, tracht het vervoer der gewonden van die ambulance naar achteren te bewerkstelligen, met muilnierkaravanen. Of hij daarin reeds is geslaagd, is mij onbekend. Verder vindt men aan het Noorderfront de Britsche en de Nederlandsche ambulances; de eerste hield zich eerst eenigen tijd te Dessié op, later te Woldia en behandelde op beide plaatsen slachtoffers van luchtbombardementen. Sinds twee weken bevindt zich te Quoram, naar schatting 200 KM. achter het front, een voorpost van onze ambulance, terwijl de tweede voorpost, ook op weg daarheen, voor eenige dagen Woldia bereikte, midden tusschen Quoram en Dessié gelegen.

Eenige dagen geleden braken de Britten hun tenten te Woldia op om naar Quoram te trekken, waar zij een deel der onzen dus reeds vonden, en morgen stel ik mij voor, ook naar het Noorden te reizen, ten einde met de onzen en met de Britten een programma op te stellen, ter bepaling der standplaatsen achter het front en ter regeling van de verbinding van de basis te Dessié met de voorposten, voor den toevoer van levensmiddelen en andere voorraden, en voor de evacuatie van gewonden.

Dit alles is in enkele woorden gezegd, maar de uitvoering eischt weken! Vandaar mijn verzuchting aan het begin van dezen brief, over de beslommeringen. Wij hebben bij voorbeeld wel alle mogelijke papieren uit Nederland meegekregen, om te bewijzen, dat wij werkelijk niets dan vreedzame Roode-Kruis-menschen zijn; daaraan voegde men in Addis Abeba nog een paar toe, maar dat neemt niet weg, dat voor iederen tocht weer nieuwe paspoorten, aanbevelingsbrieven, en militaire escorte noodig zijn, en de formaliteiten daartoe eischen tijd! Dan komt de leider der muilnierkaravaan, het gewichtige personage, dat bij vrienden en magen de 100 of 200 muilnieren weet bijeen te krijgen, noodig voor het vervoer van kisten en

balen! Het contract wordt geteekend, de man stelt garanten, krijgt voorschot, maar is dan ineens minder ijverig geworden en als ten slotte de dieren bijeen zijn, weigert hij te vertrekken, indien hij de heele hem later toekomende som niet vooruit in handen krijgt; eindeloze debatten volgen, en het eind is, dat men met hem en een tolk naar de rechtspraak van den gouverneur der stad tijgt. De man krijgt ongelijk, moet genoegen nemen met de helft der som en doet dat ook: hij gaat onmiddellijk aan het opladen, en de optocht kan vertrekken.

Enfin, op deze wijze zijn de beide voorposten op weg gegaan, en nu zitten wij met ons vijven, van wie twee artsen en één verpleger, in het in vol bedrijf zijnde basishospitaal te Dessié, waarvan ik een plattegrond en photo's (fig. 1 en 2) hierbij voeg. Het is eigenlijk heelemaal niet ambulance-achtig, dat ons bedrijf is ondergebracht in een steenen gebouw; eigenlijk moesten wij in een tent opereeren, apotheek- en laboratoriumwerk doen en zieken verplegen! Toch begrijpt men, dat wij de gebouwen der Fransche Paters, welwillend te onzer beschikking gesteld, dankbaar in gebruik namen, al heeft onze basis daardoor meer het karakter van een ziekenhuis dan van een ambulance gekregen.

Aan de teekening behoeft eigenlijk niet veel te worden toegevoegd; alleen begrijpe men wel, dat een ongemeubeld gebouw heel wat hoofdbrekens baart, als men er een ziekenhuisbedrijf in moet vestigen! Maar met de medegebrachte bedden, brancards, leege kisten, enz. komt men toch een heel eind, vooral wanneer een der Paters een meester-timmerman van de bovenste plank is, die van leege petroleumkisten en wat spijlen doelmatige rekken enz. weet te maken.

Wij zijn nog op grooten afstand achter het front, en onze voorposten hebben nog geen gelegenheid gehad, ons frontpatiënten te zenden, maar toch zitten wij al ruim in de oorlogspractijk, door de hedendaagsche wijze van oorlogvoering, welke ik als ooggetuige in mijn vorigen brief beschreef. Het eerste bombardement van Dessié maakte vele slachtoffers; later wisten bevolking en leger zich te beveiligen (de geheele streek is hier vol van gegraven holen), zoodat het aantal slachtoffers zeer veel verminderde. Ruim een week geleden bezocht het laatste Italiaansche vliegtuig ons; het strooide kwistig bommen op de omgeving, en na eenige uren meldde zich *het* slachtoffer, een muilnier, dat in de flanken was verwond en policlinisch onder behandeling werd genomen.

1. *Hospitaal.* De dagelijksche bezetting schommelt zoo om de 25; het zou ons geen moeite kosten, uit de policliniekpatiënten een groot aantal klinische patiënten te recruteeren, doch wij leggen ons daarin groote beperking op, en bepalen ons ertoe chirurgische patiënten, en verdachte gevallen van febris recurrens of vlektyphus en dergelijke op te nemen. Ik moet er evenwel onmiddellijk aan toevoegen, dat wij tot dusver in het laatste niet geslaagd zijn.

De hoofdschotel wordt gevormd door de phlegmones, geïnfecteerde, gecompliceerde fracturen en dergelijke, zooals de oorlog nu eenmaal oplevert, als gevolg der luchtbombardementen. In den regel duurt het eenige dagen, voor de slachtoffers zich laten opnemen, hetzij in de Britsche, hetzij in onze ambulance; het gevolg is infectie en nog eens infectie.

Ons patiëntenmateriaal is in vele opzichten dus eenvormig, maar toch met de noodige verscheidenheid; in één opzicht zijn zij echter gelijk: het zijn de gemakkelijkste patiënten ter wereld, niet verwend en dus al heel gauw tevreden met de toch vrij primitieve verpleging, welke wij hun kunnen geven. De Nederlandsche verpleger, die de leiding daarvan heeft, staat toch nog voor een reuzentaak, want aan zijn inheemsche helpers heeft hij niet veel. Zij weten letterlijk niets, kunnen lezen noch schrijven, en dus bijvoorbeeld ook niet leeren temperatuur opnemen! Ik zal de lezers niet vermoeien met een opsomming der wonden en verwikkelingen daarvan, welke patiënten wij verpleegden, welke geopereerd werden, hoeveel er genazen of stierven. Wij zijn nog slechts aan het begin onzer werkzaamheid, en hopen door onze voorposten nog veel grooter aantal onder behandeling te krijgen; wellicht zal het zelfs later mogelijk blijken, het materiaal wetenschappelijk te bewerken.

Vooraf veel nut hebben wij bij deze oorlogschirurgie van onze orthopaedische

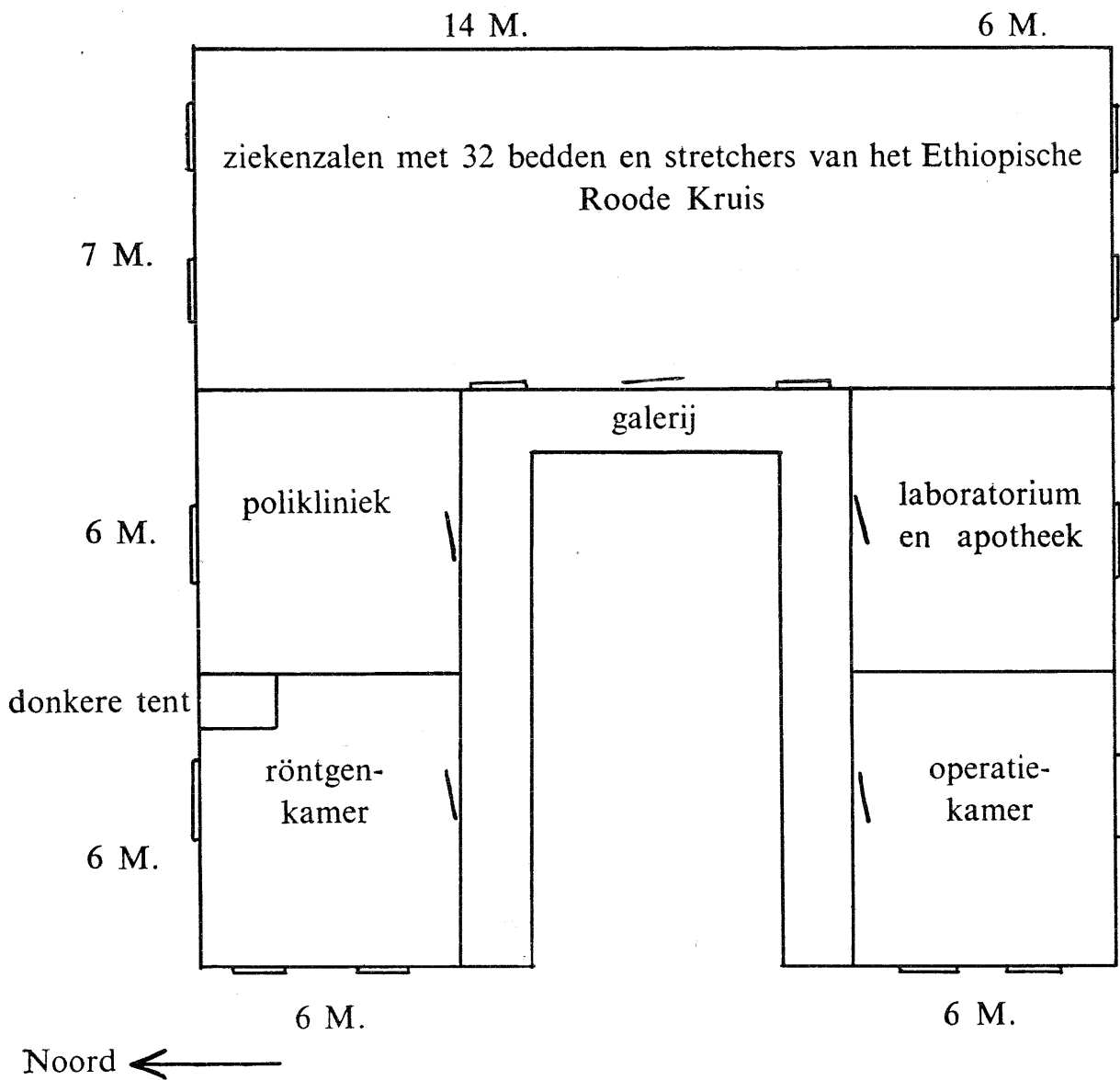

Fig. 9. Plattegrond van het basishospitaal der Ambulance in Ethiopië van het Nederlandsche Roode Kruis, in een der gebouwen van de Fransche Missie te Dessié.

CH. W. F. WINCKEL,
MET DE NEDERLANDSCHE AMBULANCE NAAR ETHIOPIË.

operatietafel, welke het mogelijk maakt ingewikkelde en moeilijke ingrepen te verrichten met een minimum van assistentie. Deskundige bezoekers der ambulance benijden ons erom.

2. *Policliniek*. De kliniek is een verzameling van oorlogsellende, de polycliniek biedt den bonten aanblik, iederen ochtend weer, van een volksmenigte, die om de verschillendste redenen onze hulp komt inroepen. Het is hier hoogst eenvoudig een honderdtal polyclinische patiënten per dag te krijgen, indien men maar gehoor geeft aan de tallooze verzoeken om „kosso” (ik had het daarover in een vorigen brief), om buik-, hoest- of hoofdpijnpoeders voor de vragers of voor hun verwanten thuis! Maar zowel ter besparing van tijd als van geneesmiddelen werd daaraan terstond een eind gemaakt, en nu levert de polycliniek iederen dag onder de 30 tot 40 nieuwe bezoekers een aardige pathologische verscheidenheid, en voorzoover er eenvormigheid van beeld bestaat, kan daaraan tegemoet worden gekomen door therapeutische proefnemingen! Ik doel hier op de talloozen, die met de mededeeling komen, dat zij zoo en zooveel jaren geleden aan syphilis leden, nu last hebben van rheumatische pijnen, en vragen of ze alsjebliedt een inspuiting mogen hebben! Bedoeld wordt: met salvarsaan!

Een onzer is bezig, ex juvantibus te trachten de vraag op te lossen, of al die gewrichts- en beenderpijnen nu inderdaad berusten op een oude, syphilitische infectie, en dus zal ik er weder over zwijgen. Konden wij de reactie van WASSERMANN of een der talrijke vereenvoudigingen daarvan uitvoeren, de oplossing van het vraagstuk zou misschien aardig kunnen worden benaderd! Maar ook zonder deze is het wellicht mogelijk, eenig licht te krijgen in de vraag, of de bevolking van Ethiopië werkelijk zoo zwaar met lues besmet is, als vaak wordt gezegd. Zeker is, dat wij vele patiënten met secundaire syphilis zien; framboesia tropica komt op deze hoogte (2500 M. boven zee) vermoedelijk niet of nauwelijks voor.

Het talrijke ongedierte, dat de Ethiopiër beider kunne in zijn voormalig witte gewaden met zich draagt en bij het uitspreiden voor het onderzoek kwistig om zich strooit, is een dagelijksche kwelling voor arts en verpleger; flitten helpt hier echter voldoende! Verder is het merkwaardig te zien, hoevelen watjes of opgerolde bladeren in de neusgaten dragen: dat is om zich te beschermen tegen de vele ziekten welke bij ons natuurlijk ronddwarrelen en hen belagen!

3. *Röntgenbedrijf*. De trotsch der ambulance, eenig in zijn soort ten Noorden van Addis Abeba, is ons verplaatsbaar toestel van PHILIPS; het bewees reeds onschatbare diensten. Als voorbeeld geef ik de photo (zie fig. 8) van een zoo juist binnengekomen patiënt, die 20 dagen van het front onderweg is geweest en ons bereikte in bedenklijken toestand, met een groote, etterende wond aan den onderarm en verlamming van den nervus ulnaris. Op de photo ziet men de versplintering van de ellepijp en vermoedelijk eer scherfje van een shrapnell. Dit is het prototype van de letsels, welke wij hier zien.

4. *Laboratorium*. Het nut daarvan treedt in een chirurgische ambulance natuurlijk op den achtergrond, vergeleken met bijvoorbeeld een Röntgentoestel, maar toch kan men zich een kliniek, ook te velde, nauwelijks zonder laboratorium denken. Ik zwijg nu nog van de malaria tropica, welke men op het spoor komt bij verwonden, of van de acute nephritis, welke men kan vaststellen bij een lid eener bevriende ambulance! Maar wat zegt men ervan, dat wij door het laboratorium het leven konden redden van Rosa, het schoothondje van den Negus, dat aan onze zorgen werd toevertrouwd, aan piroplasmose (*babesia canis s. bigemina*) bleek te lijden, en door salvarsaan genezen aan zijn meester kon worden teruggegeven? Het vertrouwen, hetwelk de Negus in onze ambulance stelde, is er daardoor zeker niet minder op geworden!

Met het bovenstaande trachtte ik een beeld te geven van ons werk hier in het Ethiopische bergland; ik voeg er eenige photo's aan toe (fig. 4—7). Morgen vertrek ik Noordwaarts; mijn volgende brief zal dus enkele weken op zich laten wachten!

Dessié, 6 Maart.

CH. W. F. WINCKEL.

Fig. 1. Het TAFFARI MAKONNEN Hospitaal der Amerikaansche Adventisten te Dessié; dit hospitaal werd tijdens een bombardement licht beschadigd. Personeel en patiënten waren bijtijds gevluht.

Fig. 3. Het veldlaboratorium der Nederlandsche ambulance te Dessié.

**CH. W. F. WINCKEL,
MET DE NEDERLANDSCHE AMBULANCE NAAR ETHIOPIË.**

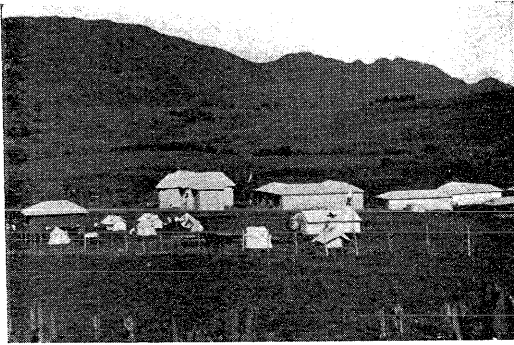

Fig. 2. Kamp en gebouwen van het basishospitaal der ambulance van het Nederl. Rode Kruis te Dessié.

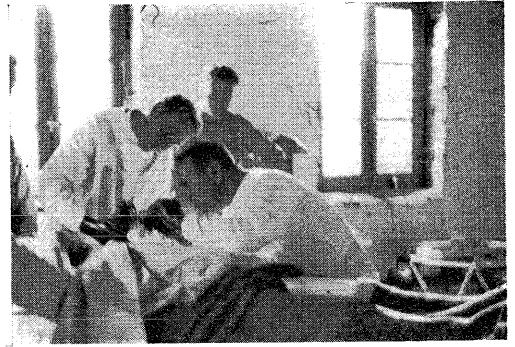

Fig. 4. In de operatiekamer.

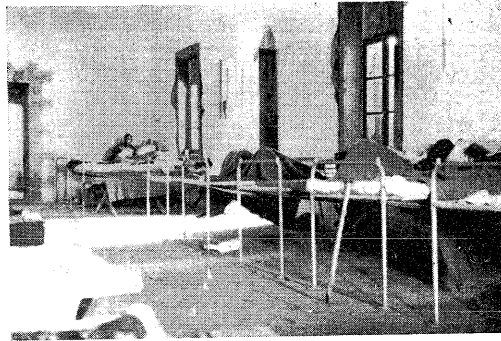

Fig. 5. De ziekenzaal.

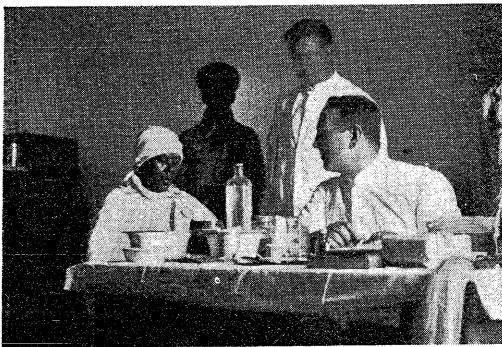

Fig. 6. De polycliniek.

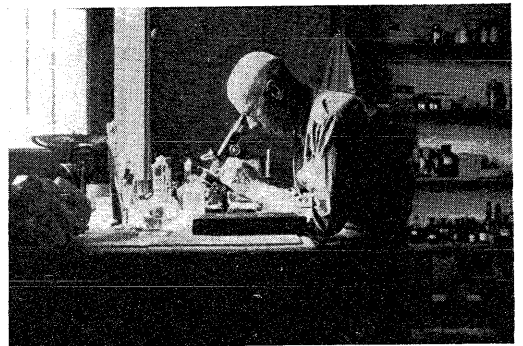

Fig. 7. Laboratorium en apotheek.

**CH. W. F. WINCKEL,
MET DE NEDERLANDSCHE AMBULANCE NAAR ETHIOPIË.**

Fig. 8.

**CH. W. F. WINCKEL,
MET DE NEDERLANDSCHE AMBULANCE NAAR ETHIOPIË.**

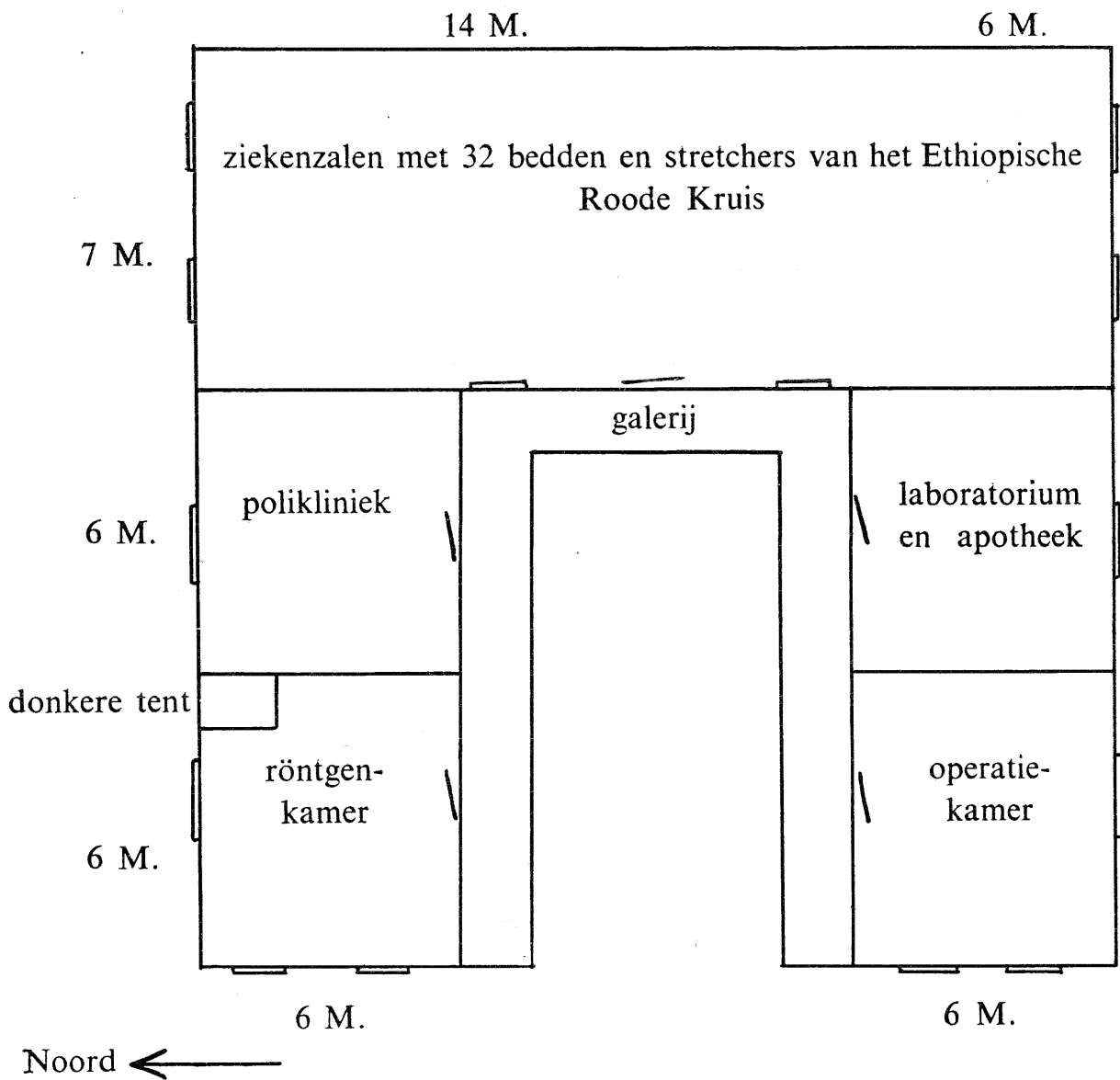

Fig. 9. Plattegrond van het basishospitaal der Ambulance in Ethiopië van het Nederlandsche Roode Kruis, in een der gebouwen van de Fransche Missie te Dessié.

CH. W. F. WINCKEL,
MET DE NEDERLANDSCHE AMBULANCE NAAR ETHIOPIË.